

tur. Tanta'da Sultan Kayıtbay devrinde Ahmed el-Bedevisi adına tesis edilen ve Nizâmiyye, Müstansırıyye ve Ezher medreselerinin bir örneği olan Ahmediyye Medresesi'nden Memlûkler ve Osmanlılar devrinde birçok âlim yetişmiştir.

Bedevisi'nin tarikat silsilesi, Şeyh el-Berrî ve Ebû Nuaym el-İsfahânî yoluyla Ahmed er-Rifâî'ye ulaşıyorsa da onu Ebû'l-Hasan eş-Şâzelî'nin müridi kabul edenler de vardır. Bundan dolayı Bedeviyye Şâzelîyye'nin bir kolu olarak değerlendirilmiştir. Bazı kaynaklarda Ahmed el-Bedevisi ile Ahmed Yesevî birbirine karıştırılmaktadır. Aziz Mahmud Hüdâyî *Vâkıât* adlı eserinde Ahmed el-Bedevisi ile Hacı Bektâş-ı Velî arasında vuku bulan kerametlerden bahseder.

Bedevisi'nin Kuzey Afrika ve özellikle Mısır'ın dinî-tasavvufî hayatında derin izleri olduğu gibi tasavvuf tarihi içinde de önemli bir yeri vardır. Tasavvuf ehli onu Abdülkâdir-i Geylânî, Ahmed er-Rifâî ve İbrâhim ed-Desûkî ile birlikte "ektâb-ı erbaa"dan biri olarak kabul eder. Bedevi Mısır halkı tarafından aynı zamanda büyük bir kahraman ve kurtarıcı olarak tanınmış, hristiyanların elinden müslümanları kurtardığına inanıldığı için "mücibbül-üşârâ min bilâdî'n-nasârâ" lakabını almıştır. Ayrıca Bedeviyye tarikatı mensuplarının Haçlılar'a karşı verdikleri çetin mücadele de bilinmektedir.

Bedevisi hakkında çağdaş yazarlardan İbrâhim Ahmed Nûreddin *Hayâtü es-Seyyid el-Bedevisi* (2. bs., Tanta 1369), Muhammed Fehmî Abdüllatîf *es-Seyyid el-Bedevisi* (Kahire 1367/1948) ve Saîd Abdülfettâh Âşûr da *es-Seyyid Ahmed el-Bedevisi* (Kahire 1967) adlı birer

eser kaleme almışlardır. Abdülhakîm Kâsım, *Eyyâmü'l-insân* adlı romanında Mısır'da hâlâ yaşayan Bedeviyye kültürü ve tesirlerinin ruhî ve içtimai bir tahlili-ni yapmıştır.

Eserleri. 1. *Evrâd*. Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Hasan Hüsnü Paşa, nr. 587) bir nüshası vardır. 2. *Şalavât*. Bu risâle Abdurrahman b. Mustafa el-Ayderûsî tarafından *Fethû'r-rahmân* adıyla şerhedilmiştir. 3. *Veşâyâ*. Bedevi'nin halifesi Abdül'âl'e hitaben söylediği nasihatlerden meydana gelir. Allah aşkı, gece ibadeti, zikir, vecd, ahlâk, dervişlik âdâbı, tefekkür, zühd, tövbe ve sabrın hakikati gibi konulara temas edilmiştir. Eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Şehid Ali Paşa, nr. 1397) bulunmaktadır. Bedevi'nin bazı şiirleri aynı kütüphanedeki (Tahir Ağa, nr. 421) bir mecmuada yer almaktadır (ayrıca bk. BEDEVİYYE).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Tağriberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, Kahire 1348/1929, VII, 252; Süyûtî, *Hüsnü'l-muhâdara*, I, 521-522; Şarânî, *et-Tabakât*, I, 158; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, V, 345-346; İbnü'l-Mülâkin, *Tabakâtü'l-evliya*, s. 422-423; Harîrîzâde, *Tibyan*, I, 43; Muhammed Veffâk en-Nakşibendî, *Terceme-i Menâkıb-ı Seyyid Ahmed Bedevi*, Süleymaniye Ktp., H. Hüsnü Paşa, nr. 587; Muhammed Saîd, *ed-Dürü'l-manzûm*, Süleymaniye Ktp., Tahir Ağa, nr. 421; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, I, 219-223; Şeyh Abdüssamed Zeynüddin, *el-Cevâhirü's-seniyye fi'n-nisbe ve'l-kerâmâtü'l-Ahmediyye*, Kahire 1277; Ahmed Hilmi, *Hadikatü'l-evliya*, İstanbul 1318, s. 4-24; Nebhânî, *Kerâmâtü'l-evliya*, I, 309-312; Brockelmann, *GAL*, I, 586-587; Mahmûd Fehmî Abdüllatîf, *es-Seyyid el-Bedevisi ev devletü'd-Derâvişe*, Kahire 1367/1948; İbrâhim Ahmed Nûreddin, *Hayâtü's-Seyyid el-Bedevisi*, Tanta 1369; Saîd Âşûr, *es-Seyyid Ahmed el-Bedevisi, şeyhun ve tarikatün*, Kahire, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-Arabî); Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'elîfîn*, I, 314; Ziriklî, *el-A'âm*, I, 170; Köprülü, *İlk Mutasavvıflar* (2. bs. Ankara 1966), s. 108-111; Abdülhalim Mahmûd, *es-Seyyid Ahmed el-Bedevisi*, Kahire 1389/1969; Suâd Mâhir Muhammed, *Mesâcidü Mısır ve evliya'üha's-şâlihîn*, Kahire 1976, II, 301-305; Âmir en-Neccâr, *eş-Turuku's-şâfiyye fi Mısır*, Kahire 1983, s. 159-192; Mücâhid Tervîk, "Meşihatü 'ulemâ'ı'l-Câmî'ı'l-Ahmediyye", *Mecelletü'l-Ezher*, LVI/6, Kahire 1983; K. Vollers, "Ahmed Bedevi", *IA*, I, 176-180; a.mlf.—E. Littmann, "Ahmad al-Badawî", *Et*² (Fr.), I, 289-290.

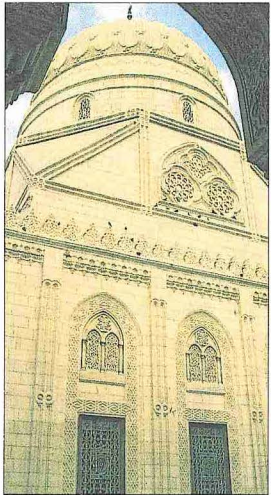

MUSTAFA KARA

AHMED BEDEVİ KÜLLİYESİ

(bk. SEYYİD AHMED
BEDEVİ KÜLLİYESİ).

Ahmed
el-Bedevisi'nin
türbesi -
Tanta / Mısır

AHMED BEY

(1806-1855)

Osmanlı Devleti yönetimindeki Tunus'ta 1705-1881 yılları arasında hüküm süren Hüseyinî hânedanının onuncu beyi (1837-1855).

Osmanlı hâkimiyetine karşı çıkması ve ülkesinde Batılılaşma hareketini başlatması ile tanınır. Babası Mustafa Bey'in ölümü üzerine 1837'de bey oldu. Beyliğinin ilk on yılında Osmanlı yönetimi ile münasebetleri iyi gitmedi. Trablusgarp'ta hâkimiyetini yeniden güçlendirmiş olan Osmanlı Devleti'nden çekindiği için, Cezayir'e yerleşmiş bulunan ve Afrika'da Türk nüfuzunu istemeyen Fransız yönetimi ile ilişkilerini geliştirmeye çalıştı. Ülkesini askerlik, idare ve eğitim alanlarında Avrupa tesirinde modernleştirmeye gayret etti; köle ticaretini yasakladı ve bir müddet sonra da köleliği tamamen kaldırdı (1846). Fransızlar'ın Tunus'ta okul açmalarına izin verdi; ayrıca eğitim için Avrupa'ya öğrenci gönderdi. Düzenli ve kuvvetli bir ordu ve donanma kurmak gayesiyle Fransa'dan subay ve uzmanlar getirtti, aynı zamanda bir askerî okul açtırdı. Orduda askerlerin sayısını beş binden yirmi bine çıkardı ve askerî Avrupa tarzında giydirdi. Dışarıdan on iki gemilik bir filo satın aldı. Ayrıca gemi inşası için bir tersane kurdurduysa da bundan başarılı bir sonuç alınamadı.

Ahmed Bey'in yönetimindeki Tunus ile Fransa arasında her alanda ilişkiler geliştirildi. Fransa Tunus'un bağımsızlığı konusunda ona destek sağladı. Nitekim Osmanlı hâkimiyetini güçlendirmek için İstanbul hükümetinin Kaptan Tâhir Paşa kumandasında Tunus'a gönderdiği bir donanma, Fransa'nın Ahmed Bey'e bir donanma ile yardım göndermesi üzerine geri çekilmek zorunda kaldı (1839). Bu olaydan sonra Ahmed Bey'in İstanbul'a yaptığı müracaat kabul edilerek kendisine paşalık ve Tunus beyliği verildi. Ancak Osmanlı Devleti'nin Tunus üzerindeki hâkimiyetini bir defa daha teyit için 1842'de Tunus'a yıllık vergi almak üzere gönderdiği memur eli boş çevrildi. 1846'da İstanbul hükümeti nezdindeki Avusturya büyükelçiliği tarafından Tunus'a gönderilen başkonsolosu reddeden Ahmed Bey, bağımsızlığını elde ettikten sonra 1848'de bizzat Avusturya hükümeti tarafından gönderilen konsolosu kabul etti.

Osmanlı Devleti'nin Tunus üzerinde hâkimiyetini sürdürmek istemesine karşılık Ahmed Bey, Fransa ile kurduğu yakın ilişkilere güvenerek bağımsızlığını Osmanlı yönetimine kabul ettirmek istiyordu. Fransa Kralı Louis-Philippe'in oğullarının 1845'te Tunus'u ziyaret etmelerinden sonra, maiyetiyle birlikte ertesi yıl kralın kendisine gönderdiği bir gemiyle Fransa'yı ziyaret etti ve burada debdebeli bir şekilde karşılandı. Fransa'da bağımsız bir hükümdar gibi muamele görmesini Osmanlı sefiri Süleyman Bey protesto ettiyse de bir tesiri olmadı. Programında Londra ziyareti de varken, İngiltere hükümetinin kendisini kraliçeye Osmanlı sefirinin takdiminde ısrar etmesi üzerine bu ziyaretten vazgeçti.

Osmanlı-Tunus münasebetlerindeki bu çatışma hali, Fransa'nın Tunus'a yerleşmesini kendi menfaatleri açısından daha tehlikeli gören İngiltere'yi harekete geçirdi ve İngiliz başkonsolosu Sir Strafford Cannig'in aracılığı ile uzlaşmayla sonuçlandı. Neticede Ahmed Bey isteklerini Osmanlı yönetimine kabul ettirdi; üzerinde hatt-ı hümayun bulunan bir ferman gönderilerek halefleri için geçerli olmamak üzere yalnız kendisine bağımsızlık tanındı (1848). Bundan sonra Ahmed Bey padişaha çeşitli hediyeler yolladı. Kırım Savaşı'nda Ruslar'a karşı Osmanlı ordusunda savaşmak için bir Tunus kıtasını İstanbul'a göndermesinden memnun olan Sultan Abdülmecid, onu iftihar nişanı ve çeşitli hediyelerle ödüllendirdi.

Debdebe ve israf içinde yaşayan Ahmed Bey 30 Mayıs 1855'te öldü. Beyliği döneminde halktan sık sık zorla para toplamaya kalkışması üzerine çeşitli isyanlar olmuş, büyük masraflarla inşa

ettirdiği Muhammediyye Sarayı da tamamlanamamıştır. İsrâf derecesinde gösteriş ve sefahate düşkünlüğü kendisini tarih önünde töhmet altında bıraktığı gibi takip ettiği iç ve dış politika, beyliği içeride çoküntüye, dışarıda ise Fransa'nın sömürgesi olmaya doğru götürmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ebû Dînâr, *el-Mû'nis fî aḥbârî İfrîkîyye ve Tûnis*, Tunus 1350/1932; İbn Ebû'd-Diyâf, *İthâfû ehli'z-zamân bi-aḥbârî mülûki Tûnis ve 'ahdi'l-emân* (VI. bl. *Devletü Ahmed Bey*, nşr. Ahmed Abdesslem), Tunus 1935; Muhammed es-Senûsî, *Müsâmerâtü'z-zarf bi-hûsnî'ta'rif*, Tunus 1926, s. 54; Aziz Samih, *Şimâli Afrika'da Türkler*, İstanbul 1937, II, 170-171; K. J. Perkins, *Tunisia*, Colorado 1986, s. 69-72; Jamil M. Abu'n-Nasr, *A History of the Maghrib in the Islamic Period*, Cambridge 1987, s. 272-276; André Martel, "L'armée d'Achmed Bey d'après un instructeur français", *Les Cahiers de Tunisie*, sy. 4, Tunus 1956, s. 373-407; Ahmed Abdesslem, "Contribution à l'étude de la politique et de l'administration d'Achmed Bey (1837-1855) La délégation de pouvoirs de 1846", a.e., XIX/73-74 (1971), s. 109-118; G. Yver, "Achmed Bey", *IA*, I, 180-181; a.mlf.—M. Emerit, "Achmed Bey", *El²* (İng.), I, 281-282.

MEHMET MAKSUDOĞLU

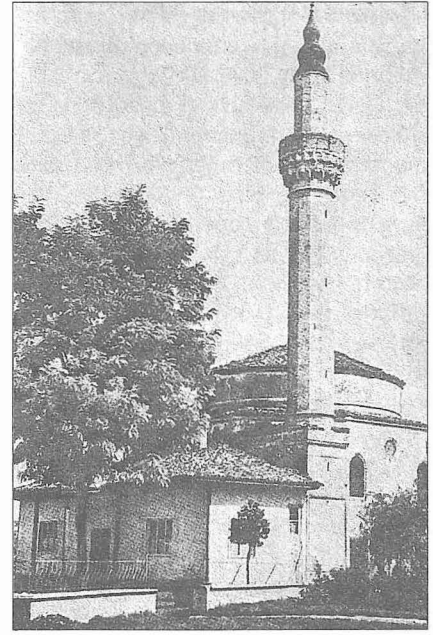
AHMED BEY, Dukakinzâde

(bk. DUKAKİNZÂDE AHMED BEY).

AHMED BEY CAMİİ

Bulgaristan'ın
Hezargrad (şimdiki Razgrad)
şehrinde bulunan
XVII. yüzyıl başlarına ait bir cami.

Kapısı üstündeki kitâbenin ebced'i 1017 (1608-1609) tarihini vermektedir. Cami itinalı bir işçilikle tamamen kesme taştan yapılmış olup yüksek ve sağır

Ahmed Bey Camii-Hezargrad/Bulgaristan (Ayverdi'den)

kasnaklı bir kubbe ile örtülüdür. Sonradan eklenen son cemaat yeri modern bir ev gibidir. Kesme taş minaresi ise mukarnaslı şerefe çıkması ile orijinal biçimini korumuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri IV*, s. 52.

SEMÂVİ EVİCE

AHMED BİCAN

(ö. 870/1466'dan sonra)

Envârü'l-âşîkîn adlı eseriyle
tanınan âlim ve mutasavvıf.

Ahmed
Bican'ın
açık türbesi-
Çelibolu/
Çanakkale

XV. yüzyılda yaşayan Türk âlim, mutasavvıf, mütercim ve nâsirlerindendir. Yazıcıoğlu, Yazıcızâde veya nâdiren İbnü'l-Kâtib (Ahmed) dahi denilmekle beraber daha çok Bican lakabıyla meşhur olmuştur. *Muhammediyye* adlı manzum eseriyle tanınan Yazıcıoğlu Mehmed'in (ö. 855/1451) küçük kardeşidir. Babaları, Yazıcı (Kâtib) Sâlih'tir (Sâlihüddin?). Bu ismin eski veya yeni bir kısım eserlerde Selâhaddin şeklinde zikredilmesi yanlıştır (Çelebioğlu, s. 173 vd.). Bu bakımdan iki kardeş ve daha ziyade de Mehmed (Muhammed), Yazıcıoğlu lakabıyla şöhret kazanmıştır. Dedeleri, hakkında hiçbir bilgimiz olmayan Süleyman adında bir zattır.